

IJTIMOIY VA TIJORAT LOYIHALARI ORQALI XOTIN-QIZLAR BANDLIGINI RAG‘BATLANTIRISH MEXANIZMLARI

ALISHER KUCHKARALIYEV,

*O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi
Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti*

Annotatsiya. Ushbu maqolada ijtimoiy va tijorat loyihalari orqali xotin-qizlar bandligini rag‘batlantirish mexanizmlari tahlil qilinadi. O‘zbekiston Respublikasida ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki, innovatsion mexanizmlarning roli, xalqaro tajriba va amaliyot, shuningdek, mahalliy strategik yondashuvlar ilmiy asosda ko‘rib chiqiladi. Muallif xotin-qizlar bandligini oshirishda ijtimoiy adolat, iqtisodiy inklyuziya va gender tenglikni ta‘minlovchi chora-tadbirlarning zaruriyatini asoslaydi.

Kalit so‘zlar: xotin-qizlar bandligi, ijtimoiy loyihalar, tijorat loyihalari, gender tenglik, mehnat bozori, iqtisodiy faollik, innovatsion mexanizmlar.

Аннотация. В данной статье анализируются механизмы стимулирования занятости женщин через социальные и коммерческие проекты. Рассматривается участие женщин на рынке труда в Республике Узбекистан, роль инновационных механизмов, международный опыт и практика, а также местные стратегические подходы на научной основе. Автор обосновывает необходимость мер, обеспечивающих социальную справедливость, экономическую инклюзию и гендерное равенство для повышения занятости женщин.

Ключевые слова: занятость женщин, социальные проекты, коммерческие проекты, гендерное равенство, рынок труда, экономическая активность, инновационные механизмы.

Annotation. This article analyzes mechanisms for promoting women's employment through social and commercial projects. It examines women's participation in the labor market in the Republic of Uzbekistan, the role of innovative mechanisms, international experience and practices, as well as local strategic approaches, based on scientific evidence. The author substantiates the necessity of measures ensuring social justice, economic inclusion, and gender equality to enhance women's employment.

Keywords: women's employment, social projects, commercial projects, gender equality, labor market, economic activity, innovative mechanisms.

So‘nggi yillarda O‘zbekiston Respublikasida gender tengligi va xotin-qizlarning iqtisodiy faolligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo‘nalishiga aylangan. 2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Xotin-qizlar milliy dasturi, Prezident farmonlari va hukumat qarorlari ayollar bandligini ta‘minlashga qaratilgan keng qamrovli islohotlarni belgilab berdi. Jahon Banki, BMT va Xalqaro Mehnat Tashkiloti (ILO) hisobotlariga ko‘ra, ayollarning mehnat bozoridagi faolligini oshirish yalpi ichki mahsulot (YaIM) o‘shishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Xotin-qizlarning bandligi masalasi inson kapitali nazariyasi, iqtisodiy inklyuziya va ijtimoiy adolat tamoyillari asosida tahlil qilinadi. Mazkur maqolada ijtimoiy va tijorat loyihalari orqali xotin-qizlarning bandligini rag‘batlantirish mexanizmlari nazariy va amaliy nuqtai nazardan yoritiladi.

Xotin-qizlar bandligi atamasi ayollarning mehnat bozorida faol ishtirok etishini, daromad keltiruvchi faoliyat bilan shug‘ullanishini, kasbiy o‘shish imkoniyatlariga ega bo‘lishini anglatadi. Gary Beckerning (1964) inson kapitali nazariyasiga ko‘ra, ayollarni ta‘lim, salomatlik, kasbiy tayyorgarlik orqali iqtisodiy tizimga integratsiya qilish nafaqat ularning shaxsiy daromadlarini, balki jamiyatning umumiy iqtisodiy salohiyatini ham oshiradi.

McKinsey Global Institute (2015) ma'lumotlariga ko'ra, dunyo bo'yicha gender tengligi to'liq ta'minlangan taqdirda, global YaIM 2025-yilga borib 28 trillion AQSh dollariga oshishi mumkin. Bu ayollarning iqtisodiy faolligi global iqtisodiyotning muhim omili ekanligini isbotlaydi.

Ijtimoiy loyihalar aholi turmush darajasini yaxshilash, gender tengligini ta'minlash va mehnatga layoqatli qatlamlarning bandligini oshirishga qaratilgan dasturlarni o'z ichiga oladi. Masalan, "Ayollar daftari" tizimi orqali O'zbekistonda 2020–2023-yillar davomida 1 millionga yaqin ayol ijtimoiy qo'llab-quvvatlash tizimiga jalb etildi.

UNDP (2023) hisobotiga ko'ra, ijtimoiy tadbirkorlik loyihalari doirasida ayollarning 67% ishsizlikdan chiqqan va 40% dan ortig'i barqaror daromad manbaiga ega bo'lgan. Bu ijtimoiy loyihalarning iqtisodiy ta'sir doirasini ko'rsatadi.

Tijorat loyihalari, ya'ni kichik va o'rta biznesga asoslangan tashabbuslar xotin-qizlar uchun moliyaviy mustaqillik, innovatsiyalarni amaliyotga joriy qilish va yangi ish o'rinlari yaratish imkonini beradi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2024-yil 22-yanvardagi PQ-122-son qaroriga muvofiq, 284 041 nafar ayol kasb-hunarga va tadbirkorlikka o'qitildi, 257 171 nafari ishga joylashtirildi.

Xotin-qizlar bandligini oshirishda quyidagi asosiy mexanizmlar ajralib turadi:

Kasb-hunarga tayyorlash - "Ishga marhamat" monomarkazlari orqali ayollar zamonaviy kasblarga, shu jumladan IT, tikuvchilik, sartaroshlik, dizayn, tadbirkorlik asoslariga o'qitilmoqda. "Skills passport" tizimi ayollarni mehnat bozorida raqobatbardoshligini oshiradi.

Mikromoliyalashtirish va grantlar - "Ayollar tadbirkorligi" dasturi doirasida ayollarga imtiyozli kreditlar, grantlar va soliq yengilliklari taqdim etilmoqda.

Masalan, 2023-yilda ayollar rahbarligidagi 28 mingdan ortiq kichik biznes subyekti davlat tomonidan moliyaviy qo'llab-quvvatlangan.

Mahalla darajasidagi monitoring - “Ayollar bandligi” axborot platformasi (www.ayollar-bandligi.uz) orqali har bir hududda ayollarning bandlik darajasi, ularning kasbga ega bo'lish holati, ijtimoiy ehtiyojlari real vaqt rejimida monitoring qilinadi.

Skandinaviya modeli - Shvetsiya, Norvegiya kabi mamlakatlarda ayollar mehnat bozorida 75–80% ishtirok etadi. Buning asosiy sabablari — kuchli ijtimoiy infratuzilma, bolalar bog'chalari tarmog'i, ota-onalarga beriladigan moslashuvchan ish vaqti va genderga yo'naltirilgan mehnat siyosatidir.

Janubiy Koreya va Germaniya tajribasi - Janubiy Koreyada ayollar uchun IT va raqamli sohalarda maxsus rejalashtirilgan kurslar mavjud. Germaniyada “Elterngeld” dasturi orqali ona va otalar uchun moslashuvchan ta'til va yarim stavkali ish imkoniyatlari yaratilgan.

O'zbekiston tajribasi - O'zbekistonning “Ayollar daftari”, “Ishga marhamat” monomarkazlari, “Oila va xotin-qizlar qo'mitasi” faoliyati xalqaro tajribaning milliy model bilan uyg'unlashgan namunasi hisoblanadi.

Bandlik va daromad oshishi - Statistik ma'lumotlarga ko'ra, ijtimoiy va tijorat loyihalari asosida band bo'lgan ayollar oilaviy daromadning kamida 30–50% ini shakllantiradi. Bu ularning nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy faolligini oshiradi.

Gender tenglik va ijtimoiy barqarorlik - Ayollarning mehnat bozoridagi ishtiroki ijtimoiy stereotiplarning yo'qolishiga, oiladagi iqtisodiy tenglik va qaror qabul qilishdagi ishtirokini kuchaytirishga olib keladi. Xotin-qizlar ishtirokidagi loyihalar jamiyatdagi ijtimoiy adolat mezonlarini mustahkamlaydi.

Istiqboldagi yo'nalishlar:

- Ayollarni raqamli iqtisodiyotga keng jalb qilish.

- Qishloq ayollari uchun mobil xizmatlar, onlayn o'quv platformalarini kengaytirish.
- Ayollar biznesi uchun inkubator va akselerator markazlarini ko'paytirish.
- Gender byudjetlashtirish amaliyotini barcha davlat dasturlarida joriy qilish.

Ijtimoiy va tijorat loyihalari orqali xotin-qizlar bandligini rag'batlantirish O'zbekistonning gender tenglik va iqtisodiy barqarorlikka qaratilgan strategiyasining ajralmas qismidir. Mavjud dasturlar – “Ayollar daftari”, “Ishga marhamat”, mikrokreditlar, monomarkazlar – mamlakatda ayollarning mehnat bozoridagi ishtirokini ko'paytirishga xizmat qilmoqda. Bunda mahalliy sharoitlar, xalqaro tajriba va innovatsion yondashuvlarning uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi. Kelgusida raqamli iqtisodiyot, yashil iqtisodiyot, IT-sohasi, ijtimoiy tadbirkorlik kabi yo'nalishlarda ayollar faolligini oshirish bo'yicha kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. McKinsey Global Institute. (2015). “The Power of Parity: How Advancing Women's Equality Can Add \$12 Trillion to Global Growth.”
2. UNDP Uzbekistan. (2023). Gender and Development Reports.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PQ-122-sonli Qarori, 2024-yil.
4. Jahon Banki. “World Development Report,” 2023.
5. Becker, G. (1964). Human Capital: A Theoretical and Empirical Analysis.
6. ILO (2022). “Women and Employment Global Data Report.”
7. OECD (2021). Gender and Employment Policy Review.